

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

KREDİTLƏŞMƏ FƏALİYYƏTİNƏ DAİR SORĞUNUN NƏTİCƏLƏRİ

2022
II rüb

ABBREVIATURALAR

AİKZF - Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu

BOKT – Bank olmayan kredit təşkilatı

İT – İnformasiya texnologiyaları

KOS – Kiçik və orta sahibkarlıq

KTN – Kreditin təminatına nisbəti

MKOS – Mikro, kiçik və orta sahibkarlıq

QİK- Qeyri-işlək kredit

Ə/h – Əməkhaqqı

D/Ə - Daşınmaz əmlak

Mündəricat

Giriş	5
Sorğu nəticələrinin xülasəsi.....	6
Biznes kreditləri	6
İpoteka kreditləri	6
İstehlak kreditləri	7
Sahələr üzrə kreditlərin təhlili	8
Biznes kreditlər	8
İpoteka və istehlak kreditləri	13
Risk profili	16

Giriş

Sorğunun məqsədi bank sektorunun kreditləşmə fəaliyyətinin monitorinqi və təhlili, maliyyə sabitliyinə təhdidlərin erkən rejimdə aşkarlanması, qiymətləndirilməsi və müvafiq prudensial siyasətin müəyyən edilməsi, habelə maliyyə sektoru iştirakçılarının müvafiq trendlər barədə məlumatlandırılmasıdır. Sorğu biznes, istehlak və ipoteka kreditləşməsinə dair tələb və təklif amillərinin qiymətləndirilməsi, o cümlədən, bankların risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsini əhatə edir:

- kredit standartlarında (siyasətində) dəyişikliklərin dinamikası;
- kredit standartlarının dinamikasına təsir edən amillər;
- kreditlərin verilməsi şərtlərində dəyişikliklər;
- kredit tələbində dəyişikliklərin dinamikası;
- kredit tələbinin dinamikasına təsir edən amillər;
- risklərin dinamikasında dəyişikliklər.

Sorğu keyfiyyət xarakterli suallardan ibarətdir və cavablandırılması kəmiyyət qiymətləndirməsi tələb etmir. Sorğunun nəticələrinin kəmiyyət vahidlərinə çevrilməsi üçün balans statistikasına metodologiyasından istifadə edilir. İndeks mənfi 100%-dən müsbət 100%-ə qədər dəyişir. Müsbət 100% indeks respondentlərin 100%-nin trenddə əhəmiyyətli yumşalma və ya artım, mənfi 100% indeks isə respondentlərin 100%-nin əhəmiyyətli dərəcədə sərtləşmə və ya azalma müşahidə etdiyini göstərir. İndeks 0% olduqda isə əvvəlki rüblə müqayisədə trendin dəyişmədiyini bildirir. İndeks hesablanarkən, bankın ölçüsündən asılı olmayaraq respondentlərin cavablarına bərabər çəki verilir. Sorğunun respondentləri bankların baş kredit inzibatçısı və yaxud İdarə Heyətinin müvafiq sahə üzrə kuratorlarıdır.

Sorğu 2022-ci ilin I rübündən etibarən rüblük əsasda keçirilir. Cari hesabat II rüb üzrə sorğunun nəticələrini əks etdirir. Hesabatda təqdim olunan gözləntilər Azərbaycan Mərkəzi Bankının gözləntilərini deyil, yalnız kreditləşmə fəaliyyətinə dair sorğunun respondentlərinin (bankların) kreditləşmənin cari və gələcək tendensiyası ilə bağlı qiymətləndirmələrini əks etdirir.

Sorğu nəticələrinin xülasəsi

Sorğu nəticələrinə əsasən bankların kreditləşmə siyasətinin cari ilin II rübündə yumşalması müşahidə olunur. Kredit siyasətinin yumşaldılması əsasən biznes kreditlərinə münasibətdə baş vermişdir. Eyni zamanda, daxili ipoteka kreditləri xaric bütün kredit növləri üzrə tələbin artması müşahidə olunur. Bank sektorunda rəqabət kredit standartlarının yumşaldılmasına təsir edən əsas faktor kimi çıxış edir. Kredit tələbinin artımına əsas təsir göstərən faktorlar isə biznes kreditləri üzrə şirkətlərin dövriyyə kapitalı ehtiyacları, istehlak və ipoteka kreditlərində isə rəqəmsallaşma və faiz dərəcəsi dəyişiklikləri olmuşdur. Banklar 2022-ci ilin III rübündə də kredit siyasətinin yumşaldılmasının davam etməsini proqnozlaşdırmışdır. Banklar əsasən biznes kreditlərinin təsdiqi prosesində yumşalmaların tətbiq ediləcəyini bildiriblər. Eyni zamanda, banklar III rübdə xarici valyutada olan biznes kreditlərindən başqa bütün kredit növləri üzrə də tələbin artmasını gözlədiklərini bildiriblər.

Biznes kreditləri

Kredit siyasəti: Biznes kreditlərinin təsdiqi prosesində tətbiq edilən kredit standartları son rüb ərzində əsasən yumşaldılmışdır. Yumşalma əsasən mikro-sahibkarlıq subyektlərinə verilən kreditlər üzrə baş vermişdir. Müəyyən sərtləşmə xarici valyutada verilən kreditlər üzrə olmuşdur.

Kredit tələbi: Son rüb ərzində biznes kreditlərinə tələb artmışdır. Tələb əsasən kiçik və orta sahibkarlıq kreditləri üzrə artmışdır.

2022-ci ilin III rübünə gözləntilər: Əsasən cari trendin davam etməsi, kredit standartlarının, əsasən milli valyutada verilən kreditlər və MKOS subyektləri üzrə standartların yumşaldılması, kredit tələbinin, xüsusi ilə MKOS subyektləri tərəfindən tələbin artımı gözlənilir.

İpoteka kreditləri

Kredit siyasəti: Kredit standartları son rüb ərzində əsasən yumşaldılmışdır. Bütövlükdə, yumşalmalar əsasən İKZF hesabına verilmiş kreditlər hesabına olsa da, iri banklar yumşalmaları daha çox daxili ipoteka kreditləri üzrə standartlara tətbiq etmişdir.

Kredit tələbi: Son rüb ərzində ipoteka kreditlərinə tələb artmışdır. Tələbin əsas drayveri kimi İKZF hesabına verilmiş kreditlər üzrə tələbin artımı çıxış etmişdir.

2022-ci ilin III rübünə gözləntilər: İpoteka kreditləri üzrə standartların yumşalması, tələbin isə artması gözlənilir.

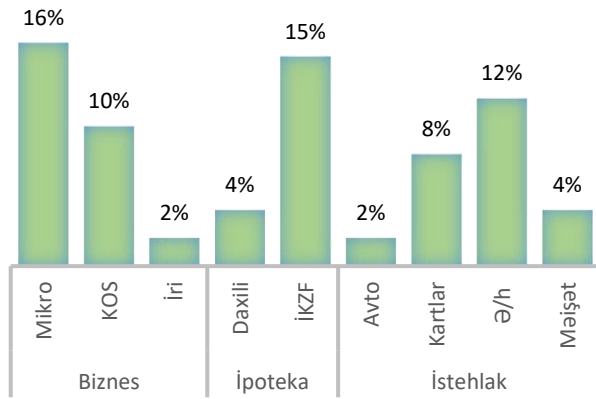
İstehlak kreditləri

Kredit siyasəti: İstehlak portfeli, xüsusilə əməkhaqqı kreditlərinin təsdiqi standartları son rüb ərzində yumşaldılmışdır.

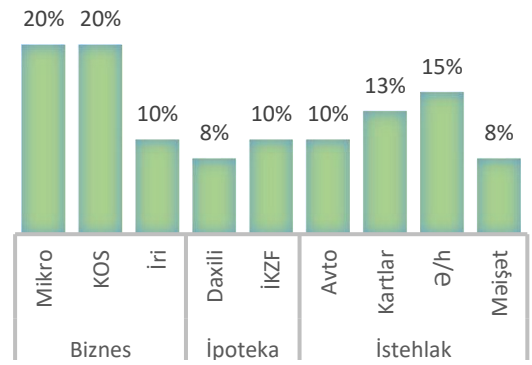
Kredit tələbi: Son rüb ərzində istehlak kreditləri üzrə tələbin əsas artımı əməkhaqqı kreditləri və kredit kartları üzrə olmuşdur. İri banklar üzrə bu göstərici daha yüksək olmuşdur.

2022-ci ilin III rübünə gözləntilər: Banklar III rübdə istehlak kreditlərinə olan tələbin artmasını gözlədiklərini bildiriblər. İri banklar əsasən kredit kartlarına, digər banklar isə əməkhaqqı kreditlərinə tələbin artmasını proqnozlaşdırıblar.

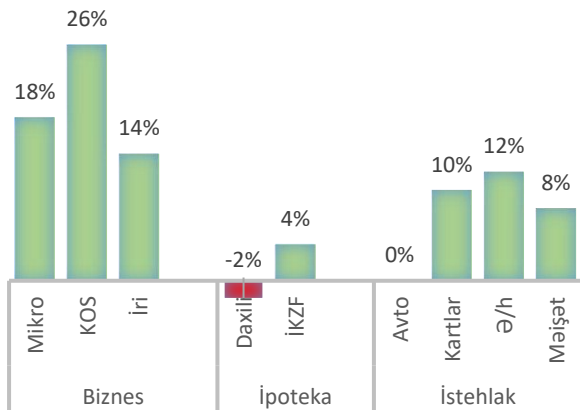
Qrafik 1. 2022-ci ilin II rübü üzrə kredit standartlarında dəyişikliklər

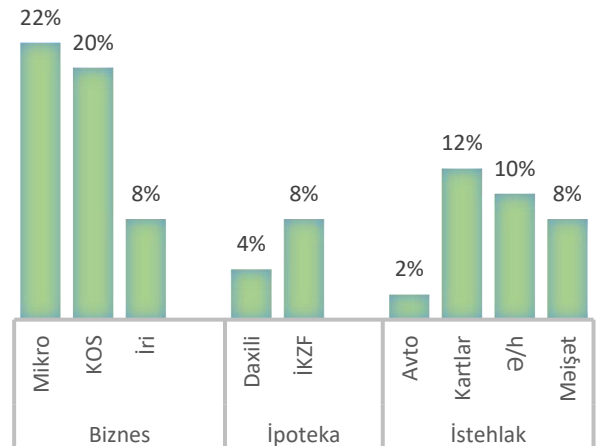
Qrafik 2. 2022-ci ilin III rübü üzrə kredit standartlarına dair gözləntilər

Qrafik 3. 2022-ci ilin II rübü üzrə kredit tələbində dəyişikliklər

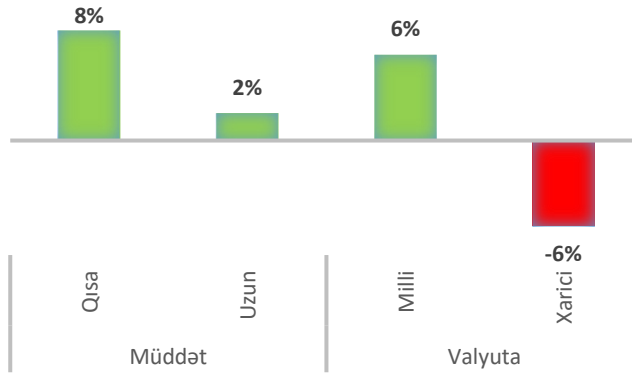
Qrafik 4. 2022-ci ilin III rübü üzrə kredit tələbinə dair gözləntilər

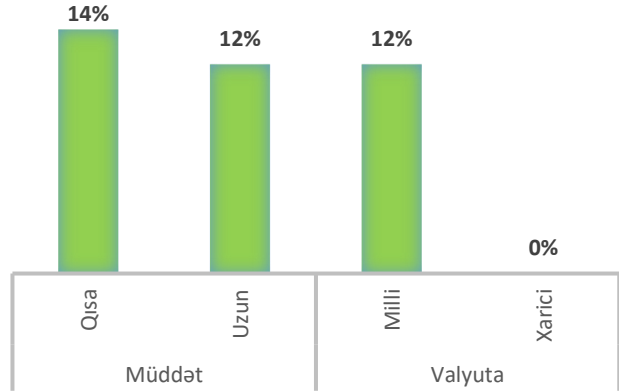
Sahələr üzrə kreditlərin təhlili

Biznes kreditləri

Qrafik 5. 2022-ci ilin II rübü üzrə biznes kreditlərinin müddət və valyuta standartlarında dəyişikliklər

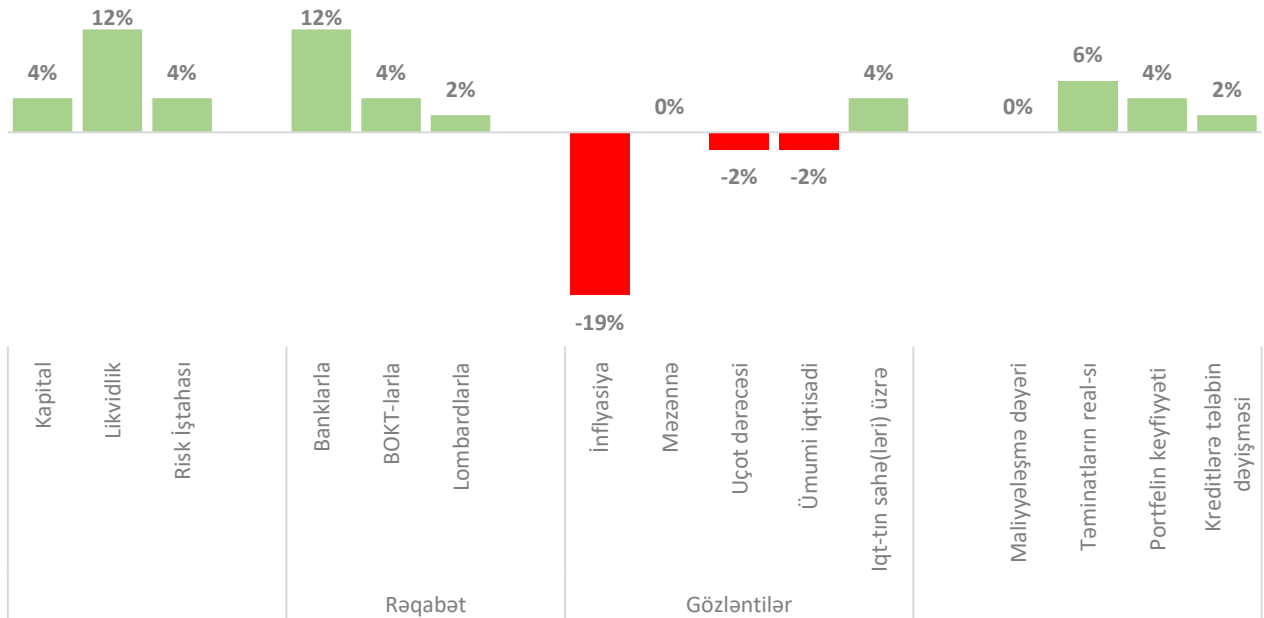

Qrafik 6. 2022-ci ilin III rübü üzrə biznes kreditlərinin müddət və valyuta standartlarına dair gözləntilər

2022-ci ilin II rübü üzrə banklar tərəfindən biznes kreditləri üzrə standartlarda yumşalma əsasən kreditlərin müddəti üzrə olmuşdur və III rübdə trendin daha da yüksələcəyi proqnozlaşdırılır. Banklar II rübdə xarici valyutada biznes kreditləri üzrə sərtləşmə olduğunu, lakin bu siyasətin III rübdə neytral olacağını proqnozlaşdırıb.

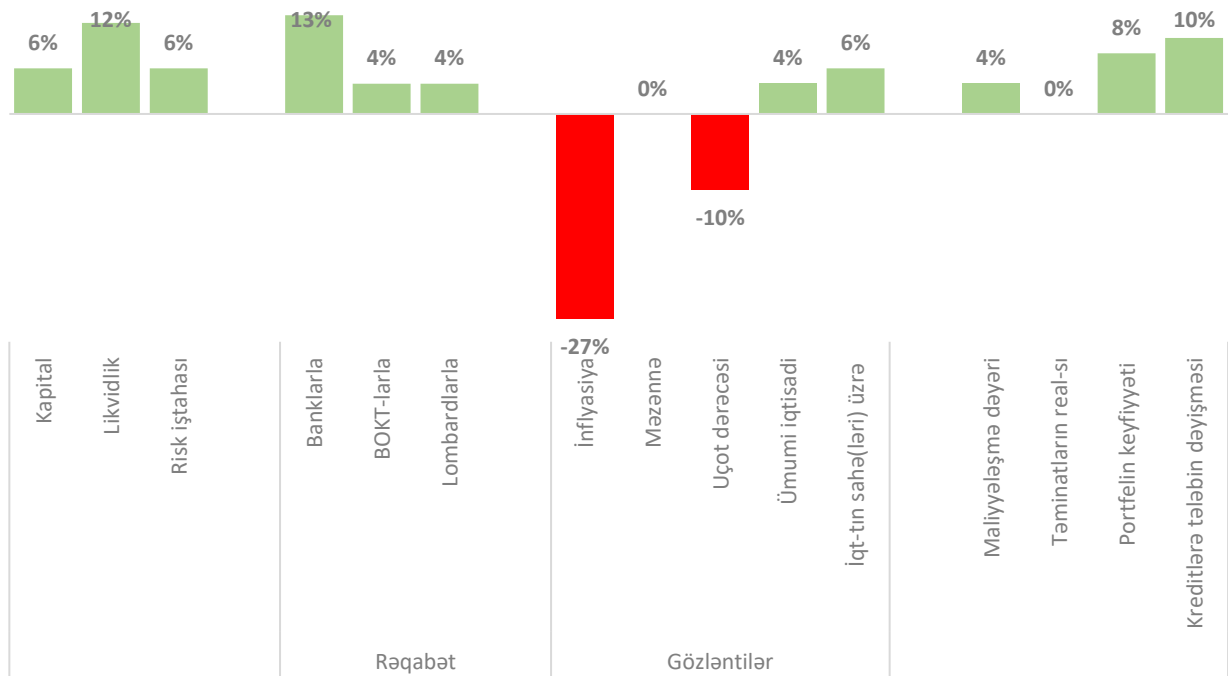
Qrafik 7. 2022-ci ilin II rübündə biznes kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

Cari ilin II rübündə biznes kreditləri üzrə standartlara yumşaldıcı təsir göstərən əsas faktor kimi digər banklarla rəqabət və bankın mövcud və gözlənilən likvidlik mövqeyi çıxış etmişdir. Eyni zamanda BOKT və lombardlarla rəqabət də kredit standartlarına müəyyən yumşaldıcı təsir göstərmişdir. Sərtləşdirici təsiri əsasən inflyasiya, uçot dərəcəsi və ümumi iqtisadiyyata dair gözləntilər göstərmişdir.

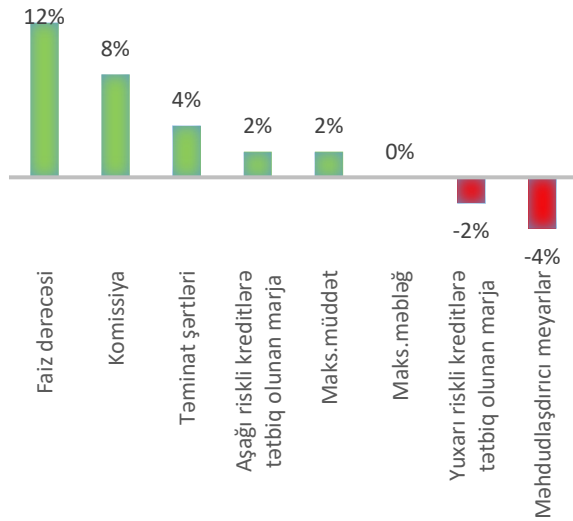
İqtisadiyyatın spesifik sahələri üzrə pozitiv gözləntilərin olduğu da bildirilmişdir. Bu sahələr kimi kənd təsərrüfatı, ticarət və nəqliyyat sahəsi qeyd olunmuşdur. 2022-ci ilin I rübündən fərqli olaraq II rübdə təminatların reallaşdırılması faktoru kredit standartlarına yumşaldıcı təsir göstərmişdir.

Qrafik 8. 2022-ci ilin II rübündə KOS kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

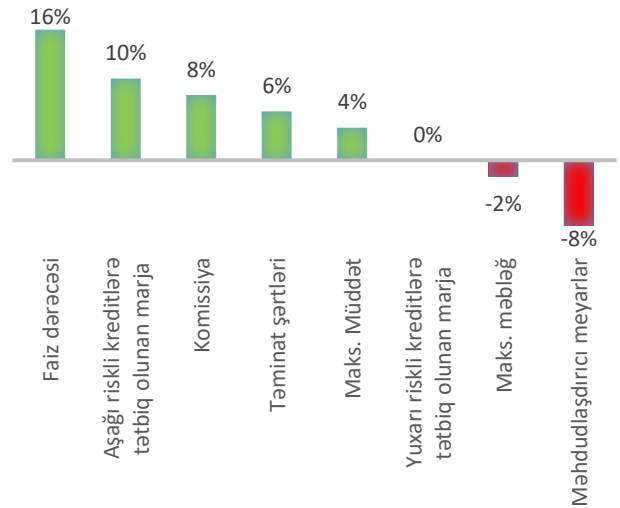

II rüb ərzində ümumi biznes kreditlərində olduğu kimi, KOS subyektlərinə verilən kreditlər üzrə də əsas yumşaldıcı təsir edən faktorlar digər banklarla rəqabət və bankın mövcud və gözlənilən likvidlik mövqeyi olmuşdur. Biznes kreditlərinə iqtisadi gözləntilər sərtləşdirici təsir göstərsə də, həmin faktor KOS subyektlərinə verilən kreditlərə yumşaldıcı təsir göstərmişdir. Banklar ötən rüb ilə müqayisədə təminatların reallaşdırılması faktorunun mənfi təsirinin azalaraq II rüb ərzində kredit standartlarına sərtləşdirici təsir göstərmədiyini bildirmişdir.

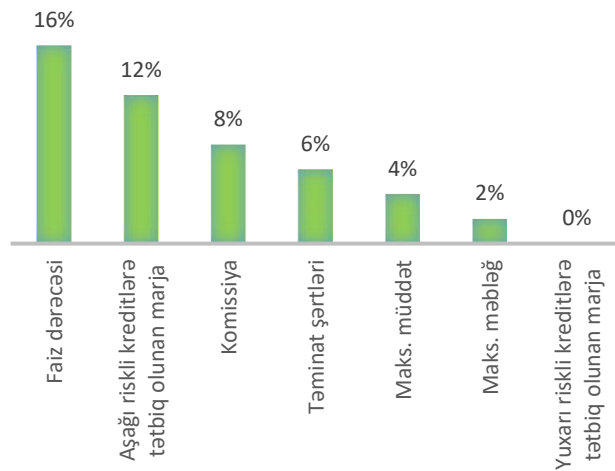
Qrafik 9. 2022-ci ilin II rübü ərzində biznes kreditlərinin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

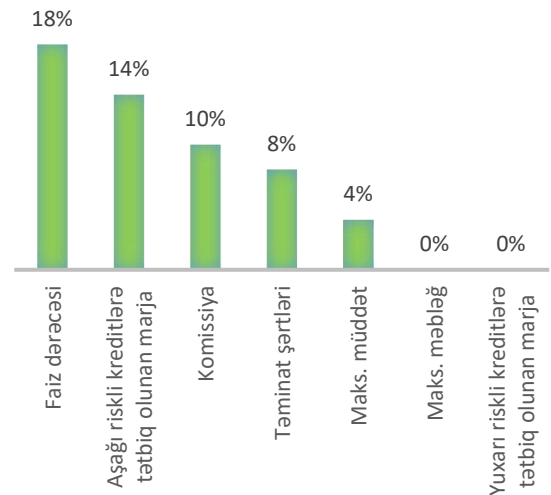
Qrafik 10. 2022-ci ilin II rübü ərzində KOS subyektlərinə verilən kreditlərin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

Qrafik 11. 2022-ci ilin II rübü ərzində iri sahibkarlıq subyektlərinə kreditlərin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

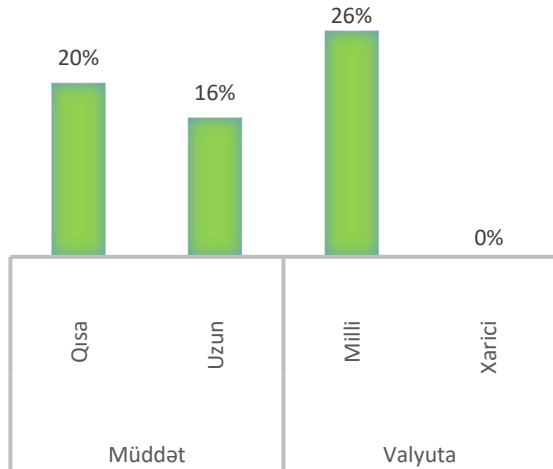
Qrafik 12. 2022-ci ilin II rübü ərzində mikro sahibkarlıq subyektlərinə kreditlərin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

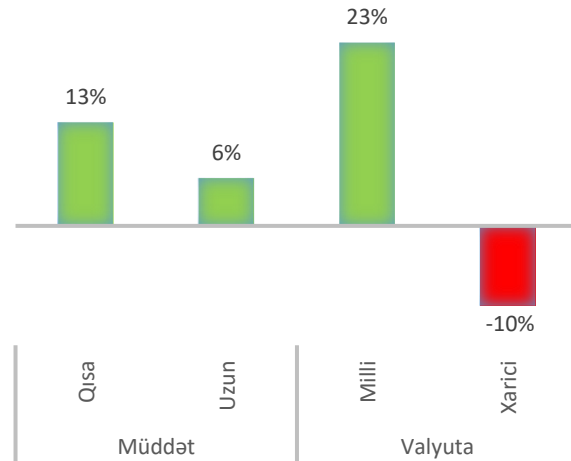
Cari ilin II rübündə biznes portfeli, o cümlədən KOS kreditlərinin verilmə şərtlərində əsasən yumşalmalar olmuşdur. Yumşalmalar əsasən kreditlərin faiz dərəcəsi, aşağı riskli kreditlərə tətbiq olunan marja, komissiya və təminat şərtləri ilə bağlı olmuşdur. Biznes kreditlərinə verilən şərtlərdə əsasən məhdudlaşdırıcı meyarlar və yuxarı riskli kreditlərə tətbiq olunan marja üzrə sərtləşmə, KOS subyektləri üzrə isə məhdudlaşdırıcı meyarlar və maksimal məbləğ üzrə sərtləşmə baş vermişdir.

İri sahibkarlıq və mikro sahibkarlıq subyektlərinə verilən kreditlərin şərtlərində, bu ilin I rübü ilə müqayisədə, əsasən yumşalma baş vermişdir. Yumşalma əsasən faiz dərəcəsi və aşağı riskli kreditlərə tətbiq edilən marja üzrə olmuşdur. Yüksək riskli kreditlərə tətbiq olunan marja üzrə kredit şərtlərində dəyişiklik olmamışdır. Mikro sahibkarlıq kreditləri portfelində həmçinin maksimal məbləğ üzrə də dəyişiklik olmamışdır.

Qrafik 13. 2022-ci ilin II rübü ərzində biznes kreditləri üzrə kredit tələbində dəyişiklik

Qrafik 14. 2022-ci ilin III rübü ərzində biznes kreditləri üzrə kredit tələbinə dair gözləntilər

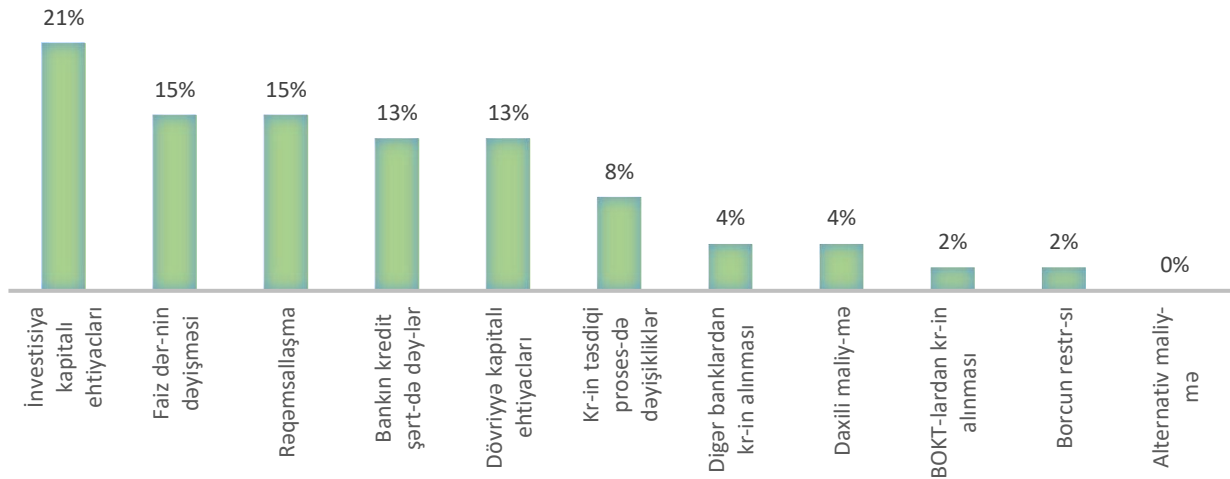

Banklar II rübdə milli valyutada uzunmüddətli və qısamüddətli kreditlərə tələbin artmasını, və xarici valyutada kreditlərə tələbin sabit qalmasını bildirmişdir (I rübdə xarici valyutada kreditlərə tələb azalmışdı). III rüb üzrə gözləntilərdə sektor milli valyutada həm uzun, həm də qısamüddətli kreditlərə tələbin artacağını, xarici valyutada kreditlərə isə tələbin azalacağını bildirmişdir.

Qrafik 15. 2022-ci ilin II rübü ərzində biznes kreditləri üzrə kredit tələbinə təsir edən faktorlar

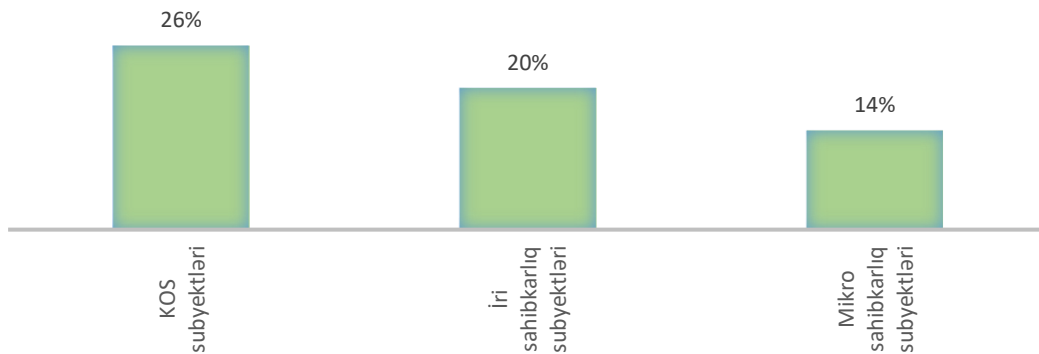
Qrafik 16. 2022-ci ilin II rübü ərzində KOS subyektləri kreditləri üzrə kredit tələbinə təsir edən faktorlar

2022-ci ilin II rübündə biznes kreditlərinə tələbin artmasına əsas təsir göstərən faktorlar əsasən biznes subyektlərinin dövriyyə kapitalı ehtiyacları, investisiya kapitalı ehtiyacları və rəqəmsallaşma göstərilmişdir. KOS subyektləri üzrə bu faktorlardan əlavə, kredit tələbinə müsbət təsir göstərən əsas faktor faiz dərəcələrinin dəyişməsi olmuşdur. Eyni zamanda, KOS subyektləri üzrə ötən rübdən fərqli olaraq borcun restrukturizasiyası tələbin artmasına cüzi müsbət təsir etmişdir.

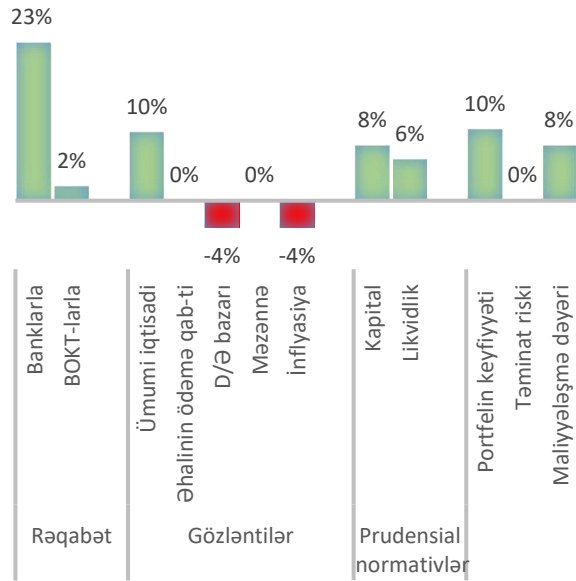
Biznes sektorunun maliyyə vəziyyətinin dəyərləndirilməsi məqsədilə biznes subyektlərinin borclanma səviyyəsinin cari ilin ikinci rübündə dəyişiklikləri də sorğuda əhatə edilmişdir. Sorğu nəticələrinə əsasən biznes subyektlərinin borclanma səviyyəsi artmışdır (xüsusilə KOS subyektləri üzrə) . Ötən rüb ilə müqayisədə II rüb ərzində iri sahibkarlıq subyektləri üzrə borclanma səviyyəsi daha çox artmışdır.

Qrafik 17. 2022-ci ilin II rübü ərzində biznes subyektlərinin borclanma səviyyəsində dəyişikliklər

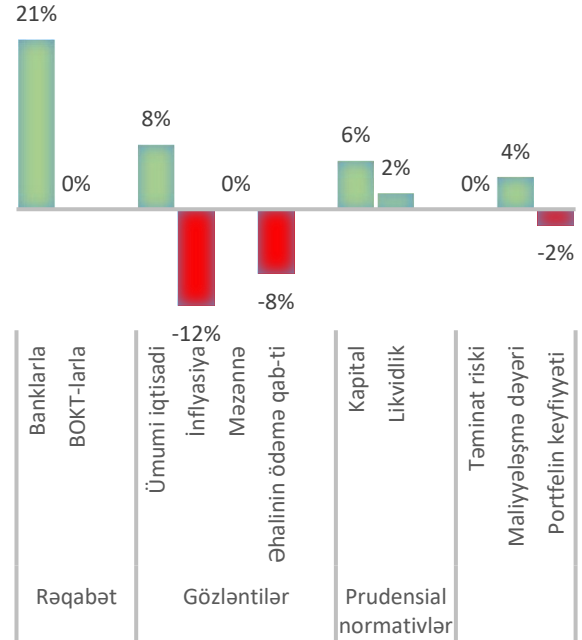

İpoteka və istehlak kreditləri

Qrafik 18. 2022-ci ilin II rübündə ipoteka kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

Qrafik 19. 2022-ci ilin II rübündə istehlak kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

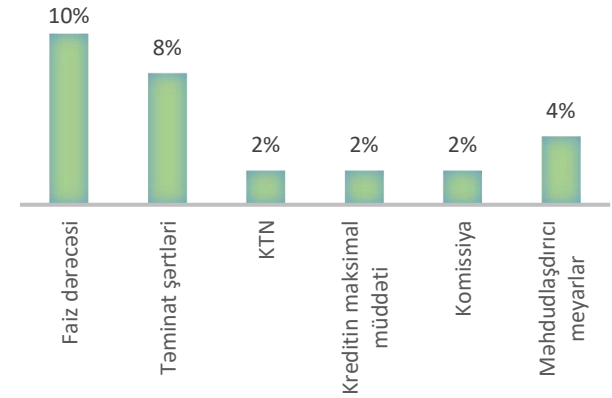
Sektorda rəqabət mühiti ipoteka kreditləri üzrə standartların yumşalmasında əsas rol oynamışdır. Eyni zamanda müsbət iqtisadi gözləntilər, portfelin keyfiyyəti, bankların kapital və likvidlik səviyyəsinin komfort zonada olması da cari ilin II rübündə ipoteka kreditləri üzrə standartların yumşalmasına təsir göstərmişdir. Məzənnənin sabitliyinə, əhalinin ödəmə qabiliyyətinə və təminat riskinə dair gözləntilər kredit standartlarına təsir göstərməmiş, inflyasiya gözləntiləri sərtləşdirici təsir göstərmişdir. Cari ilin I rübündən fərqli olaraq II rübdə daşınmaz əmlak bazarı gözləntiləri də sərtləşdirici təsir göstərmişdir. Oxşar tendensiya istehlak kreditlərində də müşahidə olunur, lakin ipoteka kreditlərindən fərqli olaraq əhalinin ödəmə qabiliyyətinə dair gözləntilər istehlak kreditləri standartlarına sərtləşdirici təsir göstərir. Eyni zamanda istehlak portfelinin keyfiyyətinin də bu kreditlərə sərtləşdirici təsir göstərdiyi müşahidə edilir. İstehlak kreditləri üzrə standartlara yumşaldıcı təsir göstərən amillər isə ipoteka kreditləşməsində də olduğu kimi yüksək rəqabət, müsbət iqtisadi gözləntilər, eyni zamanda, bankların yüksək kapital və likvidlik göstəriciləri çıxış edir.

II rübdə ipoteka və istehlak kreditlərinin bütün şərtlərində yumşalma baş vermişdir. Banklar yumşalmanı əsasən faiz dərəcələrinə münasibətdə etmişdirlər. Banklar məhdudlaşdırıcı meyarlar və kreditin maksimal müddəti xaric, digər kredit şərtlərində ipoteka kreditləri üzrə daha çox yumşalmalar etmişdirlər. İri banklar tərəfindən kredit şərtlərində yumşalmalar daha çox olmuşdur.

Qrafik 20. 2022-ci ilin II rübündə ipoteka kreditlərinin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

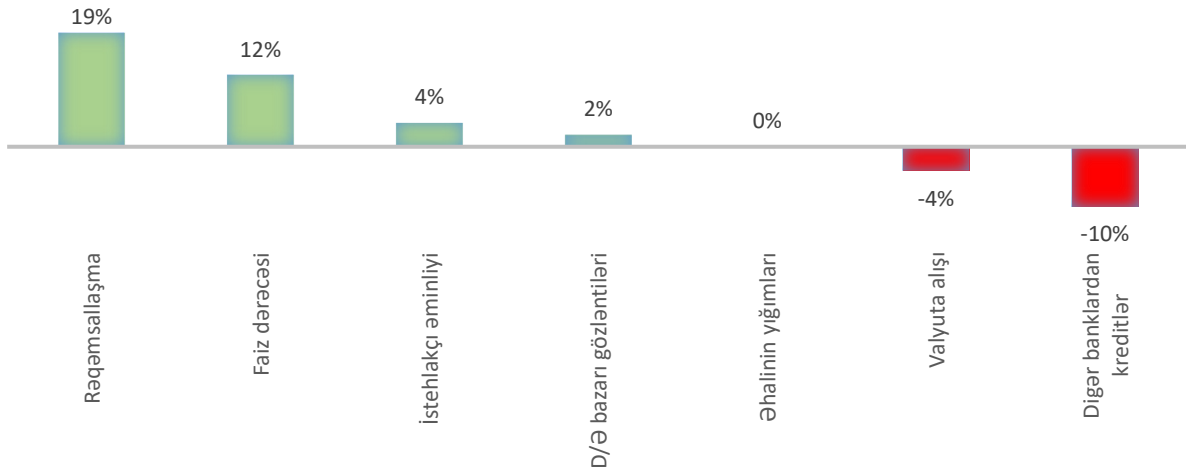

Qrafik 21. 2022-ci ilin II rübündə istehlak kreditlərinin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

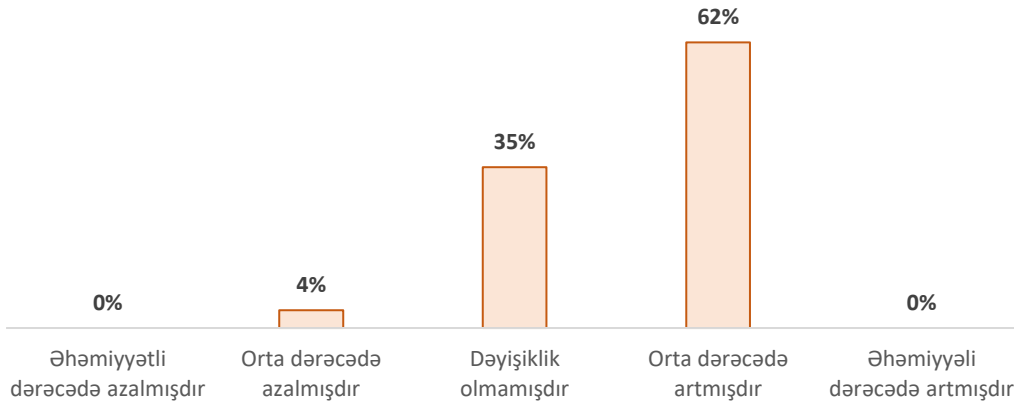
Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, cari ilin II rübündə həm ipoteka, həm də istehlak kreditləri üzrə tələb artmışdır. Tələb artımının əsas səbəbinin rəqəmsallaşmanın olduğu bildirilmişdir. Cari ilin I rübü ilə müqayisədə əsasən kiçik banklar ipoteka və istehlak kreditləri üzrə tələbin azalmasına təsir göstərən əsas faktor kimi digər banklarla rəqabətin olmasını bildirmişdirlər.

Qrafik 22. 2022-ci ilin II rübündə ipoteka və istehlak kreditləri üzrə kredit tələbinin dəyişməsinə təsir edən faktorlar

Yekun olaraq əhalinin maliyyə vəziyyətinin dəyərləndirilməsi məqsədilə əhalinin borclanma səviyyəsinin cari ilin ikinci rübündə dəyişiklikləri də sorğulanmışdır. Sektorda bankların 35%-i borclanmanın dəyişmədiyini, 62%-i borclanma səviyyəsinin orta dərəcədə artmasını, 4%-i isə orta dərəcədə azalmasını bildirmişdir.

Qrafik 23. 2022-ci ilin II rübü ərzində əhalinin borclanma səviyyəsində dəyişiklik

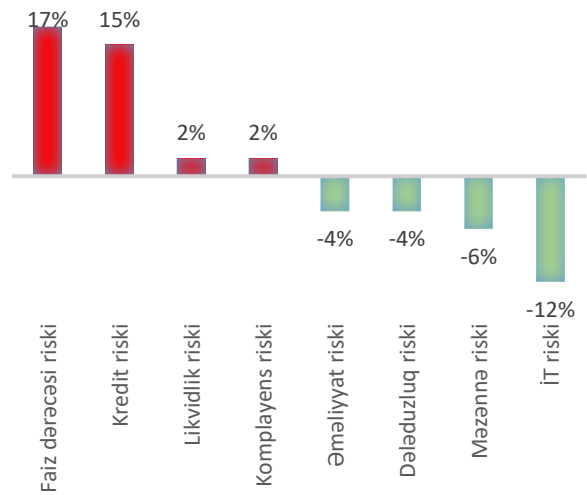
Risk profili

Sorğunun nəticələrinə əsasən sektorda faiz dərəcəsi və əməliyyat riski artmış, dələduzluq, likvidlik, kredit və İT riskləri isə azalmışdır. Növbəti rübdə, əsasən faiz dərəcəsi riskinin və II rübdən fərqli olaraq kredit və likvidlik risklərinin artması, əməliyyat riskinin isə azalması proqnozlaşdırılır.

Qrafik 24. 2022-ci ilin II rübü ərzində bankın risklərinin dəyişməsi

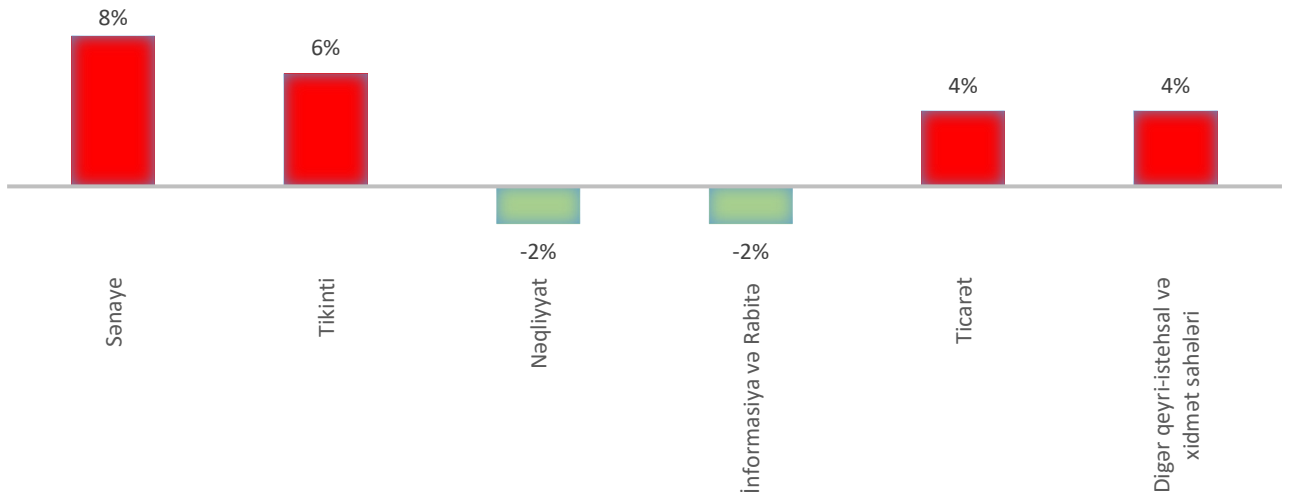

Qrafik 25. 2022-ci ilin III rübü ərzində bankın risklərinin dəyişməsi

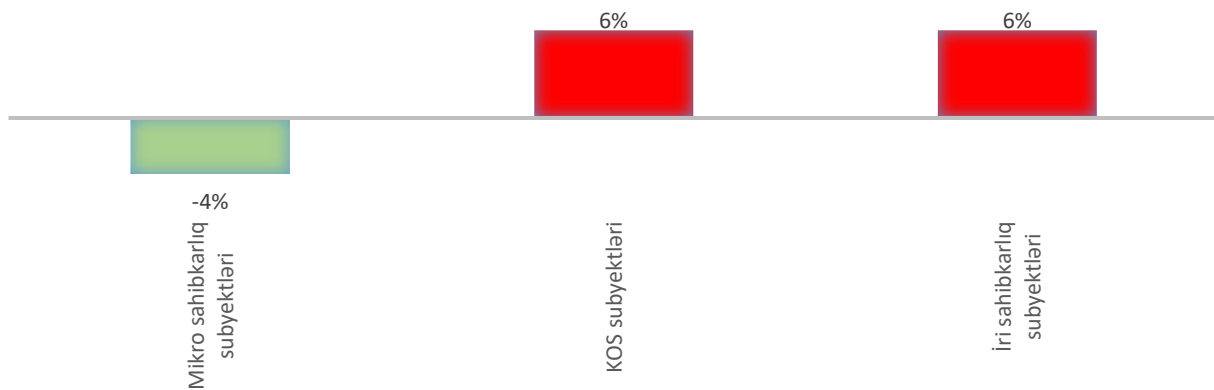
Sorğu nəticələrinə əsasən kredit riskini sənaye, tikinti, ticarət və digər qeyri-istehsal və xidmət sahələri üzrə artmış, nəqliyyat və rabitə sahələri üzrə isə azalmışdır.

Qrafik 26. 2022-ci ilin II rübündə kredit riskinin sahələr üzrə dəyişməsi

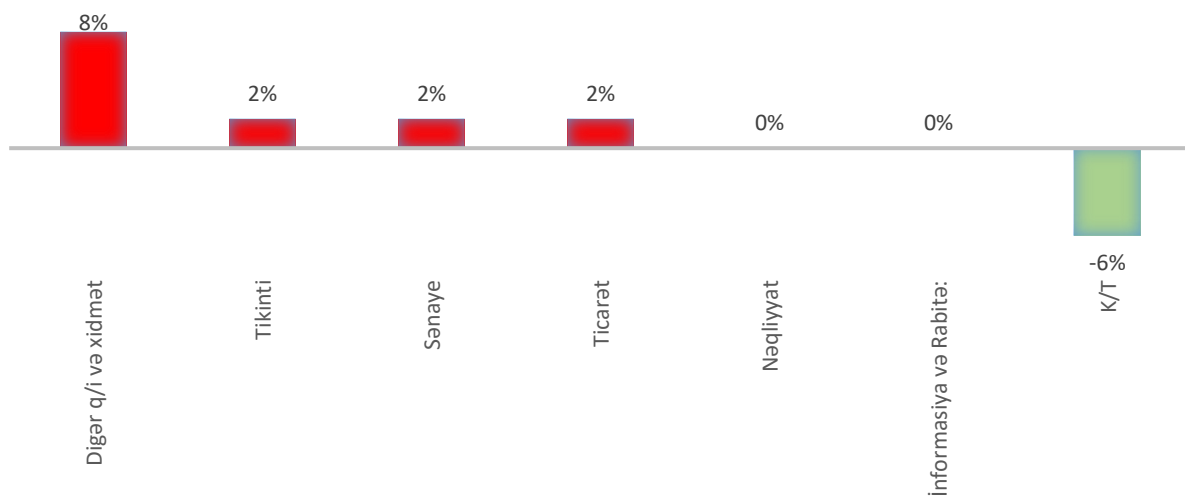
Sorğu nəticələrinə əsasən son rüb ərzində biznes subyektləri üzrə kredit riski iri sahibkarlıq və KOS subyektlərində artmış, mikro sahibkarlıq subyektləri üzrə isə azalmışdır.

Qrafik 27. 2022-ci ilin II rübündə kredit riskinin biznes subyektləri üzrə dəyişməsi

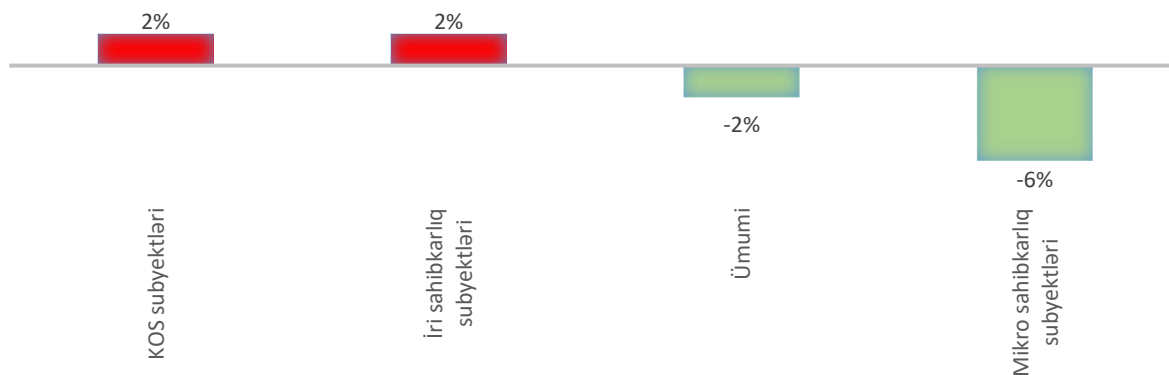
Cari ilin I rübündə müşahidə edilən trenddən fərqli olaraq, II rüb ərzində bir çox iqtisadi sahələr üzrə, eyni zamanda, KOS və iri sahibkarlıq subyektləri üzrə defolt dərəcəsi artmışdır. Belə ki, kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə defolt dərəcəsi azalmış, nəqliyyat, informasiya və rabitə sahələri üzrə dəyişiklik olmamış, xidmət, sənaye, ticarət və tikinti sahələri üzrə isə kredit portfelinin defolt dərəcəsinə artımın olduğu bildirilmişdir. Defolt dərəcəsi üzrə əsas artımın xidmət sahəsi üzrə baş verdiyi bildirilmişdir. Biznes subyektləri üzrə isə mikro sahibkarlıq subyektlərinə verilmiş kredit portfelinin defolt dərəcəsinə

Qrafik 28. 2022-ci ilin II rübündə sahələr üzrə kredit portfelinin defolt dərəcəsinin dəyişməsi

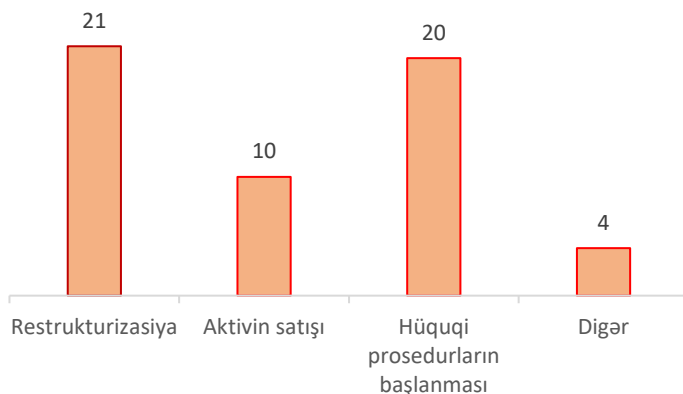
azalma müşahidə edilmişdir. Ümumilikdə, sektor üzrə kredit portfelinin defolt dərəcəsinin azalması bildirilmişdir.

Qrafik 29. 2022-ci ilin II rübündə kredit portfelinin defolt dərəcəsinin biznes subyektləri üzrə dəyişməsi

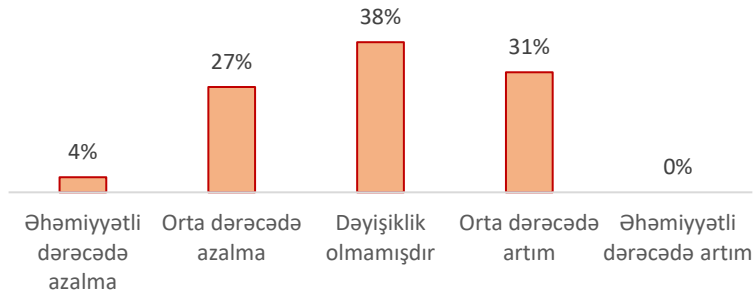
Banklarda kredit riskinin azaldılması üçün banklar tərəfindən görülmüş tədbirlər də sorğu edilmişdir.

Qrafik 30. 2022-ci ilin II rübündə QİK portfelinin azaldılması üçün tətbiq edilən mexanizmlər

Belə ki, II rüb ərzində qeyri-işlək kredit portfelinin azaldılması məqsədilə tətbiq edilən mexanizmlərindən ən çox istifadə edilən kreditlərin restrukturizasiyası olmuşdur. Banklar həmçinin hüquqi prosedurların başlanması, QİK-lərin satışa çıxarılması və digər metodlardan istifadə edildiyini bildirmişdir.

Qrafik 31. 2022-ci ilin II rübündə qeyri-ışlək kreditlərin rezolyusiya mexanizminin tətbiqi səviyyəsinin dəyişməsi

Bankların 38%-i II rübdə qeyri-ışlək kreditlərin rezolyusiya metodlarının tətbiqi səviyyəsində dəyişikliyin olmadığını, 31%-i orta dərəcədə artım, 27%-i orta dərəcədə azalma, 4%-i isə tətbiq səviyyəsində əhəmiyyətli dərəcədə azalma olduğunu bildirmişdir.